

думку, єдиним, що майже не викликає суперечностей, є існування загальної частини адміністративного права. З приводу наповнюваності особливої частини адміністративного права, то єдиних підходів не існує, але і не існує достатніх підстав для «перетворення» особливої частини адміністративного права в окремі галузі чи підгалузі права, оскільки інституційно вони належать до єдиного та складного предмету адміністративного права. Поряд з цим, особлива частина адміністративного права потребує перегляду свого змісту. Враховуючи запровадження нових інститутів в адміністративному праві, особлива частина, – на зразок цивільного, сімейного, земельного, фінансового права, – має бути представлена такими структурними блоками, як адміністративне процедурне право, адміністративне деліктне право та адміністративне судове право. Адже існування особливої частини має супроводжуватися розглядом і аналізом спеціальних правових норм по відношенню до тих загальних, що викладені в загальній частині, однак не обмежуватися лише сферами державно-управлінського впливу (публічного адміністрування).

Список використаних джерел:

1. Коломоець Т. О. Вступ до навчального курсу «Адміністративне право України» : навч. лекція / Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков. – К. : Ін Юре, 2014. – 240 с.
2. Курс адміністративного права України : [підручник] / [Колпаков В. К. та ін. ; за ред. В. В. Коваленка] ; Національна академія внутрішніх справ. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 805 с.
3. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право : [навч. посіб.] / Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко ; за заг. ред. Р. С. Мельника. – К. : Ваіте, 2014. – 376 с.
4. Стариков Ю. Н. О сущности и новой системе административного права: некоторые итоги дискуссии / Ю. Н. Стариков // Государство и право. – 2000. – № 5. – С. 12–21.

*Муза Олег Валентинович – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору наукового супроводу моніторингової діяльності відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2017 р.

УДК 342.924(73):351.74(477)

Дмитро Санакоєв *

ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У США В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті досліджуються особливості законодавчого регулювання застосування спеціальних засобів у США. Опрацьовано та розкрито загальний зміст меморандумів, розпоряджень та інструкцій, федерального законодавства США. Здійснено спробу з'ясувати місце і роль, що відводиться спеціальним засобам у діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку.

Ключові слова: поліцейські заходи примусу, спеціальні засоби, нелетальна зброя.

Санакоєв Д. Б. Опыт нормативно-правового регулирования применения специальных средств в США в контексте реформирования национальной полиции Украины.

В статье исследуются особенности законодательного регулирования применения специальных средств в США. Раскрыто общее содержание меморандумов, распоряжений и инструкций, федерального законодательства США. Осуществлена попытка уяснения места и роли, которые отводятся специальным средствам в деятельности полиции по обеспечению публичной безопасности и порядка.

Ключевые слова: полицейские меры принуждения, специальные средства, нелетальное оружие.

Sanakoiev D. B. Regulatory use experience of non-lethal weapons in the United States in the context of reform of the National Police of Ukraine.

The article examines the features of legislative regulation of the use of special funds in the United States. Opened the total content of the memoranda, orders and US Department of Defense regulations, based on which the attempt of understanding the place and role to be played by the US government special funds (non-lethal weapons) in the activities of police forces and army units to combat riots and other illegal actions.

Keywords: police enforcement, special tools, non-lethal weapons.

Ефективність та якість реалізації своїх повноважень співробітниками національної поліції можливі лише на підставі широкого та активного використання досягнень науково-технічного прогресу та є найважливішими чинниками виконання вимог керівництва держави у протидії злочинності. Успішне вирішення поставлених перед органами Національної поліції завдань залежить від їх технічної оснащеності та ефективного використання сучасних технічних засобів.

На протипагу цьому, застосування заходів поліцейського примусу завжди привертає увагу суспільства в цілому і науковців зокрема, адже одним із найбільш серйозних втручань з боку правоохоронців в життєдіяльність громадян є застосування до них спецзасобів. Підвищена увага до цієї проблеми обумовлюється також і можливістю помилок, свавілля, нехтування правами громадян з боку суб'єктів, які застосовують такий різновид примусу. Важливим у цьому контексті є знання правових засад застосування спеціальних засобів, прийнятих на озброєння у НП України, їх технічних характеристик та властивостей.

Водночас, на сьогодні створено велику кількість спецзасобів, що використовуються у світовій практиці. Наведене об'єктивно потребує високої професійно-технічної культури кадрів НПУ, що можливо забезпечити лише через спеціальне технічне навчання особового складу у відомчих навчальних закладах та безпосередньо в органах та підрозділах за програмою службової підготовки [1, с. 4–5].

Проблемним питанням нормативно-правового регулювання діяльності поліції зарубіжних країн, у т.ч. й застосуванню ними спецзасобів, присвячено праці: С. Асямова, О. Губанова, Т. Джурканіна, С. Лисенкова, Н. Матюхіної, Д. Міразова, О. Негодченка, А. Савченка, В. Сергєвнина, А. Таджикиєва, О. Фролова, О. Якубова [2–8] та інших дослідників. Проте на сьогодні, з огляду на реформування правоохоронної системи України, потребують системного дослідження маловивчені питання законодавчого врегулювання правових підстав і порядку застосування спеціальних засобів у закордонній практиці.

Мета статті – окреслити особливості законодавчого регулювання застосування спеціальних засобів у США. Розв'язання вказаної мети зумовить вирішення таких завдань: проаналізувати нормативно-правові акти США щодо врегулювання цього питання; з'ясувати місце і роль, що відводиться урядом США засобам несмертельної дії у діяльності поліцейських підрозділів.

Задля забезпечення бойових підрозділів спеціальними засобами несмертельної дії (далі – СЗНД), за ініціативи Конгресу США, Міністерством оборони у 1996 р. згідно Директиви № 3000.3 розпочато Програму нелетальної зброї (*Non-Lethal Weapons Program*) [9], дія якої розповсюджується на армійські та поліцейські підрозділи.

Згідно встановлених стандартів Міноборони США: 1) СЗНД мають створюватися з метою зменшення вартості робіт із відновлення післявоєнного конфлікту; 2) наявність СЗНД не може обмежувати невід'ємне право та обов'язок командира використовувати всі необхідні доступні засоби та використовувати всі відповідні дії щодо самозахисту; 3) ані наявність СЗНД, ані потенційний ефект від його застосування не є обов'язковим критерієм їх застосування чи для перевищення допустимого стандарту у застосуванні силового впливу, дозволеного відповідними законами; 4) СЗНД не мають необхідною вимогою нульовий рівень летальних наслідків чи травматизму від їх застосування; 5) СЗНД можуть використовуватися у комплексі з вогнепальною зброєю для поліпшення ефективності та результативності останніх у військових операціях [10].

На сьогодні нелетальна зброя визначається у Директиві Міноборони США від 25.04.2013 р. № 3000.03Е як зброя, пристрої та спорядження (боєприпаси), що спеціально розроблені та переважно застосовуються для негайного виведення із ладу особового складу та бойової техніки при мінімізації летальних наслідків, зниження травматизму та небажаних руйнувань приватної власності в межах впливу [11].

Зі змісту вказаної Директиви слідує, що Міністерством оборони США для СЗНД відведено надзвичайно важливу роль, адже вони є альтернативою в обранні силового впливу. Так, застосування СЗНД у військових поліцейських операціях дозволяє замінити ескалацію силового впливу несмертельним. Зокрема, СЗНД чинять цілеспрямований ефект на правопорушників, а також створюють позитивний психологічний ефект для громадян, які випадково потрапили у сферу активного протиборства, сутичок між правопорушниками та поліцією, опинилися у натовпі, допомагає успішному виконанню тактичних задач [11].

Аналіз положень вказаної Директиви показав, що різноманітні види СЗНД знаходяться на різних рівнях опанування та призначені для різних підрозділів поліції та збройних сил. Переважно СЗНД у США застосовується в діяльності військової поліції для контролю чи розгону натовпу (*crowd control or dispersal*), захисту конвою чи інших форм контролю маршруту (*protecting convoys and other forms of route control*), переміщення чи охорони військовополонених (*moving or guarding prisoners of war*), тощо [12].

Спеціально розроблені (унікальні) системи СЗНД призначаються для потреб окремих підрозділів збройних сил та поліції, проте часто відповідають комбінованим вимогам. Так, провівши аналіз нормативно-правових актів, що регулюють ці питання, ми систематизували їх, в залежності від сфери застосування, на акти загальної (правила застосування СЗНД) та спеціальної (положення, що регламентують застосування певних зразків СЗНД) дії, у межах яких регламентовано застосування СЗНД залежно від типової обстановки їх використання:

1. Нормативно-правові акти, що визначають загальні правила застосування СЗНД у США:

- Положення НАТО від 13 жовтня 1999 року щодо Політики застосування спеціальних засобів [13];

- Директива Міноборони США №3000.3 (скасована Директивою від 25.04.2013 р. № 3000.03Е) – Політика нелетальних озброєнь (*Policy for Non-Lethal Weapons*) [11];

- Директива Міноборони США від 28.08.2014 р. № 3000.07 – Нерегулярні військові дії (*Irregular Warfare*) [14];

- Директива Міноборони США від 16.09.2009 р. № 3000.05 – Операції зі збереження стабільності (*Stability Operations*) [15];

- Директива Міноборони США від 29.12.2010 р. № 3025.18 (з змінами та доповненнями від 21.09.2012 р.) – Військова підтримка цивільної влади (*Defense Support of Civil authorities*) [16];

- Директива Міноборони США від 01.04.2011 р. № 5210.56 – Використання вогнепальної зброї та застосування сили співробітниками Міноборони США, задіяних у сфері безпеки, правопорядку та контррозвідки (*Carrying of Firearms and the Use of Force by DoD Personnel Engaged in Security, Law and Order, or Counterintelligence Activities*) [17];

2. Нормативно-правові акти, що визначають застосування відповідних зразків СЗНД [18]:

2.1. Системи активного відкидання (ADS):

- Меморандум першого заступника Міністра оборони США з питань Системи Активного Відкидання або *Active Denial System (ADS)* від 18.06.2006 року, яким визначаються загальні засади використання мікрохвильової системи для тимчасової нейтралізації живої сили супротивника;

2.2. Електрошокові пристрої:

- Правила застосування електрошокових технологій (зокрема, електрошокової гвинтівки Томаса А. Свіфта «TASER» під час охорони публічного порядку із технологією електронно-м'язового знерушення людей – HEMI), визначені Меморандумом Департаменту Сухопутних військ від 03.12.2008 року;

- Політика застосування електрошокового спеціального засобу **TASER** у діяльності ВПС США, додатково окреслена у Меморандумі Департаменту Військово-повітряних сил США від **01.11.2007** року;

- Інструкція від **02.04.2009** року № **3352.1** щодо застосування електрошокових спецзасобів, затверджена начальником Департаменту морських операцій ВМФ США [19];

- Розпорядження ВМС США (**MARADMIN**) №**560/08**, жовтень **2008** року, «Електрошокові спецзасоби та їх використання за програмою тренувань Корпусу морської піхоти» [20].

2.3. Спеціальні хімічні речовини у протидії масовим заворушенням (**RCA**):

- Конвенція ООН від **13.01.1993** року «Про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення»;

- Виконавчий наказ Президента США від **08.04.1975** року № **11850** «Про відмову від використання окремих хімічних засобів для стримування масових заворушень» [21];

- адміністративне розпорядження ВМС США № **458/08**, Оновлена інструкція з програми тренувань ВМС щодо використання аерозолів на основі екстракту червоного перцю (OC), **DTG191857Z**, серпень **2008** року [22].

2.4. Пристрої оптичних завод:

- Директива Міноборони США від **4** травня **2007** року № **6055.15** «Програма лазерного захисту» (**Laser Protection Program**) [23];

- Меморандум міністра оборони США від **17** січня **1997** року «Політика Міноборони США щодо осліплюючих лазерних пристроїв» (**Policy on Blinding Lasers**) [24].

2.5. Окрему групу нормативно-правових актів складають документи щодо обов'язкового тестування та оцінки військових операцій, у яких використовувались СЗНД:

- Меморандум із тестування та оцінки військових операцій, від **23.09.2008** року (Канцелярія Міноборони США), яким затверджено Положення про тестування та оцінку військових операцій, Положення про випробовування захисного спорядження військ та нелетальної зброї [25].

Проведений нами аналіз вказаних нормативно-правових актів засвідчив, що СЗНД у США розрізняють за такими ознаками: **1)** пройшли польові випробування та використовуються у практичних підрозділах; **2)** прототипи, або ЗНД, розробки яких завершені, проте вони не пройшли польових випробувань; **3)** у стадії розробки, що потребують технологічних чи інших удосконалень перед масовим виробництвом; **4)** концептуальні, у формі ідей та концепцій, що можуть стати підґрунтям для випробувань, моделювання та імітації (тобто, ЗНД знаходяться у стадії наукових розробок, технологічних проектів).

Зазначимо, що правові норми, що регламентують порядок використання СЗНД, є тотожними нормам щодо використання вогнепальної зброї. Так, згідно Директив Міноборони США № **3000.3**, № **2060.1** та законодавства США, і СЗНД і вогнепальна зброя мають виготовлятися у відповідності з національними законами США, а також відповідними міжнародними нормативно-правовими актами, у т. ч. й Правом збройних конфліктів.

Водночас, у контексті нашого дослідження, найбільшу зацікавленість становлять питання застосування СЗНД у діяльності військової поліції для контролю чи розгону натовпу (**crowd control or dispersal**). При з'ясуванні цього питання нами враховано складну ієрархічну побудову системи американського законодавства. Зокрема зазначимо, що правові підстави застосування спеціальних засобів та зброї поліцією визначаються федеральним законодавством, законами штатів та міст.

Загальнодержавним є федеральне законодавство США, згідно якого під час арешту, підтримання порядку чи захисту життя працівники правоохоронних органів мають право застосовувати різноманітні заходи примусу «розумно» та «необхідно». Проведений нами системний аналіз Глави **32** Зводу федерального законодавства США показав, що обсяг застосування таких заходів примусу достатньо широкий: від звичайної присутності офіцера поліції – до використання вогнепальної зброї (**deadly force**). Так, у § **632.3** визначено, що працівники правоохоронних органів мають право застосовувати силу лише тоді, коли не в змозі виконувати свої обов'язки без її застосування. Вони можуть

застосувати лише мінімально необхідну силу; винятково як крайній захід мають право застосовувати вогнепальну зброю. Оцінюючи ступінь сили, необхідної для застосування відповідним правоохоронним підрозділом у конкретному випадку (ситуації), пропонується використовувати такі заходи: 1) переконання словами (*verbal persuasion*); 2) неозброєні заходи оборони (*unarmed defense techniques*), або прийоми рукопашного бою/заходи фізичного впливу; 3) хімічні аерозолі подразливої дії (*chemical aerosol irritant projectors*); 4) поліцейський кийок (*MP club*); 5) службові собаки; 6) вогнепальна зброя [26].

На наш погляд, окреслена структура американського законодавства у контексті використання спецзасобів має негативну тенденцію, адже окрім федерального, діють норми законів штатів, які можуть надавати «привілеї» або ж взагалі не регламентувати питання застосування спеціальних засобів та зброї поліцією. Так, федеральне законодавство базується на положеннях 4 Поправки до Конституції США, якою визнається необхідність застосування відповідних заходів примусу з метою затримання чи арешту, правомірність яких має оцінювати суд у кожному конкретному випадку. Водночас закони, прийняті в результаті судової практики окремого штату, можуть абсолютно відрізнятись від федерального законодавства, маючи однакову юридичну силу з ним. Така судова практика може використовуватися у якості прецеденту для наступних аналогічних випадків, що є, на нашу думку, наслідком відсутності детальної регламентації правових підстав застосування заходів примусу поліцією. Підтвердженням таких висновків може бути Звіт міжнародної правозахисної організації *Amnesty International in USA* за 2015 рік [27].

Зокрема, за результатами проведеного дослідження, законодавство всіх 50 штатів США не відповідає міжнародним стандартам щодо використання сили поліцією. Переважна більшість законів штатів не передбачає обов'язку поліцейського попереджати особу про намір застосування щодо неї спецзасобів чи зброї. Лише 8 штатів мають Статути, що передбачають вимогу про усне попередження особи про можливість використання відносно неї заходів примусу. У 9 штатах (Меріленд, Массачусетс, Мічіган, Огайо, Півд. Кароліна, Вірджинія, Вісконсин, Вайомінг) взагалі відсутнє внутрішнє законодавство, що регламентує порядок застосування спецзасобів і зброї. У штаті Пенсильванія внутрішнім законодавством застосування спецзасобів та зброї визнається допустимим з метою припинення бунту чи заколоту у разі, якщо бунтівникам чи заколотникам попередньо наказано розійтись [27].

На противагу окресленому нормативно-правовому забезпеченню використання спецзасобів та вогнепальної зброї у США, основними нормативно-правовими актами, що регулюють підстави та порядок застосування спеціальних засобів в Україні на сьогодні є такі:

1) Постанова Ради Міністрів УРСР від 27.02.1991 року № 49 «Про затвердження Правил застосування спецзасобів при охороні громадського порядку в Українській РСР» (лишається не скасованою навіть у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію»);

2) Закон України від 02.07.2015 року «Про Національну поліцію»;

3) Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 року № 83 «Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків» (зі змінами від 13.07.2016 року);

4) відомчі Накази МВС України із обмеженою формою доступу, якими затверджено Інструкції по застосуванню окремих видів спецзасобів (газових балончиків та пістолетів, електрошокових пристроїв, світло-шумових гранат), зміст яких переважно стосується загальних технічних характеристик, а не специфіки застосування за їх функціональним призначенням;

5) окрема підгрупа відомчих наказів, що стосуються затвердження стандартів у системі МВС України (наприклад – «Шоломи протиударні, щити захисні протиударні»), якими визначаються стандарти за ступенем захисту спеціальних засобів, передусім засобів індивідуального захисту.

Проведений нами аналіз нормативно-правових актів США показав, що не зважаючи на дані, отримані за результатами дослідження *Amnesty International*, уряд США загалом має системний підхід у формуванні правового поля за цим напрямком, що підтверджується

наявністю значної кількості відповідних Меморандумів, на підставі яких приймаються Розпорядження, розробляються відомчі Інструкції щодо застосування конкретного виду озброєння. Водночас, у цих документах відсутні чіткі приписи щодо підстав і порядку застосування СЗНД, зокрема перед застосуванням вогнепальної зброї, чи обов'язкового використання взагалі засобів силового впливу. Поліція США має право негайно застосувати вогнепальну зброю з урахуванням рівня загрози, типу цілі та ситуації, що склалася.

Схожі вказівки наявні і в ч. 3 ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію», де зазначено, що вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. Водночас, на відміну від законодавства США, у вітчизняному законодавстві, на наш погляд, більш детально врегульовано саме правові підстави та порядок застосування СЗНД, у т.ч. й вогнепальної зброї, що регламентовано ст. 43 вказаного Закону. Зокрема, поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невинуватим або неможливим. Додатково окреслено обмеження (заборону) застосування заходів поліцейського примусу до відповідних категорії осіб. Особлива увага у ст. 45 Закону звертається на обов'язкову вимогу до поліцейського, уповноваженого застосовувати спеціальні засоби тільки у разі, якщо він пройшов відповідну спеціальну підготовку. Визначено загальні правила застосування спеціальних засобів (ч. 3 ст. 45 Закону).

Висновки. Отже ми вважаємо, що вітчизняний законодавець критично оцінив практику зарубіжного законодавства, зокрема США, щодо застосування СЗНД та вогнепальної зброї, врахувавши міжнародні стандарти ООН у цьому аспекті. Проте, потребують ґрунтовного дослідження та подальшого закріплення на законодавчому рівні та у відомчих нормативно-правових актах питання щодо допустимих параметрів СЗНД у частині їх фізичного, хімічного та іншого впливу на організм людини, правил зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, що є на озброєнні поліції, зокрема спеціальних маркувальних та фарбувальних засобів, засобів акустичного та мікрохвильового впливу, тощо. У цьому сенсі важливим для подальших наукових розвідок та удосконалення вітчизняного законодавства є вивчення та узагальнення досвіду США щодо укладення відповідних Меморандумів, видання розпоряджень та затвердження відомчих інструкцій за напрямками діяльності окремих підрозділів збройних сил та поліції для забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності. Зазначене надасть можливість співробітнику поліції зважено підійти до прийняття рішення щодо виду та інтенсивності застосування заходів примусу, пов'язаних із використанням СЗНД.

Список використаних джерел:

1. Хараберюш І. Ф. Спеціальна техніка в органах внутрішніх справ. Загальна частина: Навчальний посібник / І. Ф. Хараберюш. – Донецьк: Донецький інститут внутрішніх справ при Донецькому державному університеті, 2002. – 167 с.

2. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров: Учебное пособие / Якубов А. С., Асямов С. В., Таджиев А. А., Миразов Д. М. – Т.: Академия МВД Республики Узбекистан, 2010. – 452 с.

3. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М.: МАЭП, 1999. – 288 с.

4. Джурканин Т. Кадровое обеспечение полиции США: Монография / Т. Джурканин, А. Негодченко, В. Сергеевнин; под ред. проф. А. В. Негодченко. – Д., 2006. – 360 с.

5. Лысенков С. Л. Формы правового регулирования деятельности ОВД по обеспечению реализации конституционных прав и свобод советских граждан / С. Л. Лысенков. – К.: НИИ и РИО КВШ МВД СССР, 1981. – 64 с.

6. Матюхіна Н. П. Управління поліцією зарубіжних країн: сучасні підходи та ключові поняття / Н. П. Матюхіна. – Х.: Гриф, 2006. – 301 с.

7. Савченко А. В. Федеральні правоохоронні органи США: місія, організаційна структура та застосування кримінального законодавства / А. В. Савченко. – К. : Текст, 2003. – 122 с.

8. Фролов О. С. Проблеми правового регулювання і практики застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу працівниками органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. С. Фролов. – К. : НАВСУ, 2000. – 24 с.

9. Non-Lethal Weapons Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jnlwp.defense.gov/About/History/>

10. Erik L. Nutley. Non-Lethal Weapons: Setting Our Phasers on Stun? Potential Strategic Blessings and Curses of Non-Lethal Weapons on the Battlefield / Erik L. Nutley // Occasional Paper No. 34 (August, 2003) : Center for Strategy and Technology. – Air University. Maxwell Air Force Base, Alabama, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/cst/csatsat34.pdf>

11. Department of Defense Directive № 3000.03E (April 25, 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/300003p.pdf>

12. Council on Foreign Relations. Esther Pan. Defense: Non-lethal Weapons (27.02.2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfr.org/defense-technology/defense-non-lethal-weapons/p7750>

13. NATO policy on non-lethal weapons [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p991013e.htm>

14. Department of Defense Directive № 3000.07 (August 28, 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/300007p.pdf>

15. Department of Defense Directive № 3000.05 (September 16, 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psm.du.edu/media/documents/us_regulations/dod/directives_and_instructions/us_dod_3000.05p.pdf

16. Department of Defense Directive № 3025.18 (December 29, 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/302518p.pdf>

17. Department of Defense Directive № 5210.56 (April 01, 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/521056p.pdf>

18. DoD Non-Lethal Weapons. Reference Book. – 2011. (December 27, 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://publicintelligence.net/dod-non-lethal-weapons-2011/>

19. Department of the NAVY. OPNAV Instruction 3352.1 (2 Apr 09) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cryptome.org/dodi/opnav-3352-1.pdf>

20. MARADMIN 560/08. Marine Corps Training and Use of Human Electro-Muscular Incapacitation (HEMI) Devices. DTG 02036Z OCT 08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.supremecourt.gov/opinions/URLs_Cited/OT2015/14-10078/14-10078-2.pdf

21. Executive order 11850 by Gerald R. Ford : Renunciation of certain uses in war of chemical herbicides and riot control agents (april 8, 1975) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/LOAC-Documentary-Supp-2015_Ch10.pdf

22. Kogalniceanu M. Marines, sailors train with non-lethal capabilities. By 2nd Lt. Danielle Dixon / Black Sea Rotational Force (October 29, 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jnlwp.defense.gov/Press-Room/In-The-News/Article/577712/marines-sailors-train-with-non-lethal-capabilities/>

23. Department of Defense. Instruction № 6055/15 DoD Laser Protection Program (May 4, 2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/605515p.pdf>

24. DOD Policy on Blinding Lasers : Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Laser Designation Operations (22 May 1999) / E-Laser Protocol [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.thelivingmoon.com/91_PDF_Database/ABL_Airborne_Laser/jp3_09_1.pdf

25. DOT&E The office of the Director, Operational Test and Evaluation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dote.osd.mil/guidance.html>

26. Code of Federal Regulations / Title 32 / Subtitle A / Chapter V / Subchapter I / PART 632 / § 632.3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ecfr.gov/cgi-bin/retrieveECFR?gp=&SID=f4d0d1175194719d3dd2c930c840c138&mc=true&n=pt32.4.632&r=PART&ty=HTML#se32.4.632_13

27. Deadly Force: Police Use of Lethal Force In The United States: Report (June 18, 2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.amnestyusa.org/sites/default/files/aiusa_deadlyforcereportjune2015.pdf

* Санакоєв Дмитро Борисович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри оперативної-розшукової діяльності та спеціальної техніки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2017 р.

УДК 342.98

Ольга Ткаченко *

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ, ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

У статті висвітлені нормативно-правові особливості провадження у справах за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання та у справах за адміністративними позовами про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання. Представлені законотворчі, правозастосовчі підходи та наукові погляди на проблемні питання, пов'язані із провадженням у цих категоріях адміністративних справ. Запропоновано авторське бачення шляхів їх вирішення.

Ключові слова: адміністративне судочинство, мирні зібрання, право на мирні зібрання, особливості провадження, процесуальна форма, адміністративна справа.

Ткаченко О. М. Производство по делам, связанным с реализацией права на мирные собрания, как особенная форма административного судопроизводства в Украине.

В статье раскрыты нормативно-правовые особенности производства по административным искам субъектов властных полномочий об ограничении относительно реализации права на мирные собрания и по административным делам об устранении ограничения в реализации права на мирные собрания. Представлены законотворческие, правоприменительные подходы и научные взгляды на проблемные вопросы, связанные с производством по этим категориям административных дел. Предложено авторское видение путей их решения.

Ключевые слова: административное судопроизводство, мирные собрания, право на мирные собрания, особенности производства, процессуальная форма, административное дело.

Tkachenko O. M. Proceedings concerning the realization of right to peaceful assemblies as a specific form of the administrative legal proceeding in Ukraine.

In the articles lighted up normative legal features of realization in matters after the administrative lawsuits of subjects of imperious plenary powers about limitation in relation to realization of right of peaceful assemblies and in matters after administrative lawsuits about the removal of limitations in realization of right of peaceful assemblies. Law making, law-enforcement approaches are presented and scientific looks to the problem questions, related to realization in these categories of administrative cases. Author vision of ways of their decision is offered.

Keywords: administrative legal proceeding, peaceful collections, right on peaceful collections, features of realization, judicial form, and administrative case.

Питання судоустрою і судочинства в Україні набувають особливої актуальності у зв'язку із проголошеною в державі судовою реформою та зміною орієнтацій суспільства в різних